Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
MACIEJE SZPUNARA
předložené dne 4. března 2014[1]

Věc C-114/13

Theodora Hendrika Bouman
proti
Rijksdienst voor Pensioenen

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná arbeidshof te Antwerpen (Belgie)]

„Řízení o předběžné otázce — Nařízení (EHS) č. 1408/71 — Článek 46a odst. 3 písm. c) — Sociální zabezpečení migrujících pracovníků — Důchodové a životní pojištění — Výpočet dávek — Vnitrostátní pravidla k zamezení souběhu — Pojem ‚dobrovolné nebo volitelné pokračující pojištění' — Vnitrostátní důchod na základě systému povinného pojištění s možností požádat o osvobození od účasti na uvedeném systému po určitou dobu — Dosah potvrzení vydaného příslušnou institucí jiného členského státu — Nařízení (ES) č. 574/72 — Článek 47"

I – **Úvod**

1. Tato žádost o rozhodnutí o předběžné otázce nabízí Soudnímu dvoru první příležitost vyložit pojem „dávky přiznané na základě dobrovolného pojištění nebo volitelného pokračujícího pojištění" v rámci čl. 46a odst. 3 písm. c) nařízení (EHS) č. 1408/71[2], který vyjímá uvedené dávky z použití vnitrostátních pravidel k zamezení souběhu.

2. Ve sporu v původním řízení si arbeidshof te Antwerpen (pracovní soud v Antverpách, Belgie) klade otázku, zda uvedené ustanovení zahrnuje konkrétní případ nizozemského starobního důchodu vyplývajícího z pojištění, které je v zásadě povinné, ale které počítá za určitých podmínek s osvobozením od účasti na pojištění.

1 — Původní jazyk: francouzština.

2 — Nařízení Rady ze dne 14. června 1971 o uplatňování systémů sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby, osoby samostatně výdělečně činné a jejich rodinné příslušníky pohybující se v rámci Společenství, jak bylo pozměněno a aktualizováno nařízením Rady (ES) č. 118/97 ze dne 2. prosince 1996 (Úř. věst. 1997, L 28, s. 1; Zvl. vyd. 05/03, s. 3, dále jen „nařízení č. 1408/71").
Nařízení č. 1408/71 bylo od 1. května 2010 zrušeno a nahrazeno nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 ze dne 29. dubna 2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení (Úř. věst. L 166, s. 1; Zvl. vyd. 05/05, s. 72). Na spor v původním řízení je však i nadále použitelné, jelikož se jedná o napadení správního rozhodnutí přijatého za platnosti dřívější právní úpravy. Nařízení č. 883/2004 obsahuje v čl. 53 odst. 3 písm. c) ustanovení v podstatě totožné s ustanovením vykládaným v projednávaném případě.

II – **Právní rámec**

A – *Unijní právo*

3. Článek 46a nařízení č. 1408/71 obsahuje, jak vyplývá z nadpisu, obecná ustanovení týkající se snížení, pozastavení nebo odnětí dávek, použitelných na dávky v případě invalidity, stáří nebo pro pozůstalé podle právních předpisů členských států.

4. Článek 46a odst. 3 uvedeného nařízení stanoví:

„Pro použití ustanovení právních předpisů členského státu o snížení, pozastavení nebo odnětí dávek v případě souběhu dávky při invaliditě, stáří nebo pro pozůstalé s dávkou stejného druhu nebo s dávkou jiného druhu nebo s jiným příjmem, použijí se tato pravidla:

[…]

c) nebere se v úvahu výše dávek získaných podle právních předpisů jiného členského státu, které jsou přiznány na základě dobrovolného pojištění nebo volitelného pokračujícího pojištění;

[…]“

5. Nařízení (EHS) č. 574/72[3] v článku 47, nadepsaném „Výpočet náležejících částek odpovídajících dobám dobrovolného nebo volitelného pokračujícího pojištění“, stanoví:

„V souladu s jí uplatňovanými právními předpisy vypočte instituce každého členského státu částku odpovídající dobám dobrovolného nebo volitelného pokračujícího pojištění, která podle čl. 46a odst. 3 písm. c) nařízení [č. 1408/71] nepodléhá ustanovením právních předpisů jiného členského státu o odnětí, snížení nebo pozastavení dávky.“

B – *Vnitrostátní právo*

1. Belgické právo

6. Článek 52 odst. 1 první pododstavec královského nařízení ze dne 21. prosince 1967 o obecné úpravě systému starobních a pozůstalostních důchodů pro zaměstnance (*Belgisch Staatsblad*, 16. ledna 1968, s. 441) stanoví:

„Jestliže může pozůstalý manžel požadovat pozůstalostní důchod na základě důchodového systému zaměstnanců a kromě toho jeden či více starobních důchodů nebo jakoukoliv jinou rovnocennou výhodu na základě důchodového systému zaměstnanců nebo jednoho či více jiných důchodových systémů, může být pozůstalostní důchod vyplácen v souběhu s uvedenými důchody pouze do výše částky rovnající se 110 % částky pozůstalostního důchodu, která by byla přiznána pozůstalému manželovi za celou kariéru.“

3 — Nařízení Rady ze dne 21. března 1972, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení č. 1408/71 (Úř. věst. L 74, s. 1; Zvl. vyd. 05/01, s. 83), ve znění nařízení Rady (EHS) č. 1248/92 ze dne 30. dubna 1992 (Úř. věst. L 136, s. 7, dále jen „nařízení č. 574/72“). Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 987/2009 ze dne 16. září 2009, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení č. 883/2004 (Úř. věst. L 284, s.1.), které ruší uvedené nařízení s účinností od 1. května 2010, přebírá totéž ustanovení v čl. 43 odst. 3 prvním pododstavci.

2. Nizozemské právo

7. Zákon o obecném systému starobních důchodů (Algemene Ouderdomswet, dále jen „AOW“) vyžaduje povinné pojištění mimo jiné v případě všech nizozemských státních příslušníků, kteří mají bydliště na území Nizozemského království.

8. Článek 22 královského nařízení, kterým se omezuje a rozšiřuje okruh osob podléhajícím sociálnímu pojištění (Besluit beperking en uitbreiding kring verzekerden volksverzekeringen, dále jen „nizozemské nařízení“), stanoví:

„Pokud osoba s bydlištěm v Nizozemsku, která má nárok na dávky na základě zahraničního zákonného či mimozákonného systému sociálního zabezpečení nebo na základě systému mezinárodní organizace, nepracuje v Nizozemsku, státní důchodový úřad ji na vlastní žádost osvobodí od pojištění v rámci [AOW] […] po dobu, kdy:

a) má trvale nárok výlučně na dávku uvedenou v úvodu tohoto ustanovení a měsíční výše této dávky odpovídá nejméně 70 % částky uvedené v čl. 8 odst. 1 písm. a) zákona o minimální mzdě a minimálním příspěvku na dovolenou [Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag];

[…]“

III – **Spor v původním řízení**

9. Theodora Hendrika Bouman, nizozemská státní příslušnice, byla provdána za belgického státního příslušníka a od roku 1957 do roku 1974 pobývala v Belgii.

10. Vzhledem k tomu, že její manžel v roce 1968 zemřel, pobírá od 1. září 1969 belgický pozůstalostní důchod.

11. Po návratu do Nizozemska v roce 1974 platila T. H. Bouman příspěvky, aby jí vznikl nárok na nizozemský starobní důchod na základě AOW.

12. Pro poslední čtyři roky před dosažením důchodového věku, tedy od 1. srpna 2003, T. H. Bouman požádala o osvobození od pojištění na základě AOW podle článku 22 nizozemského nařízení a její žádosti bylo vyhověno. Přestala tak přispívat do nizozemského systému sociálního zabezpečení, což vedlo k tomu, že jí nevznikl nárok na důchod na základě AOW v plné výši.

13. Od 1. června 2007, kdy dosáhla důchodového věku, pobírá neúplný důchod na základě AOW.

14. Rozhodnutím ze dne 4. února 2009 přezkoumal belgický Státní důchodový úřad výši pozůstalostního důchodu, na který má T. H. Bouman nárok, a rozhodl o jeho snížení s účinností od 1. června 2007, s ohledem na výši důchodu na základě AOW, a vrácení přeplatku.

15. Theodora Hendrika Bouman podala dne 4. května 2009 proti tomuto rozhodnutí žalobu k arbeidsrechtbank te Antwerpen (pracovní soud v Antverpách).

16. Sociale Verzekeringsbank (nizozemský Státní důchodový úřad, dále jen „SVB“) byl vyzván, aby určil, zda dávka, na kterou má T. H. Bouman nárok, je vyplácena na základě dobrovolného nebo volitelného pokračujícího pojištění.

17. Jak vyplývá z předkládacího rozhodnutí, SVB v dopisech ze dne 31. července 2009 a 15. června 2010 uvedl, že pojištění na základě AOW je v zásadě povinné pojištění a o dobrovolné nebo volitelné pokračující pojištění se jedná pouze ve dvou případech, a to zaprvé pokud je ve lhůtě jednoho roku od začátku prvního povinného pojištění podána žádost o legalizaci uplynulých období neúčasti na pojištění, nebo zadruhé pokud je v průběhu jednoho roku od uplynutí povinného pojištění podána žádost o dobrovolné pokračování v pojištění. V obou případech je nezbytné podat žádost k SVB a podle SVB je nesporné, že T. H. Bouman nikdy této možnosti dobrovolného nebo volitelného pokračujícího pojištění nevyužila.

18. SVB z toho učinil závěr, že důchod dotčené na základě AOW „není zcela ani částečně založen na dobách dobrovolného pojištění, ale v celém rozsahu na dobách povinného pojištění“.

19. Vzhledem k tomu, že arbeidsrechtbank te Antwerpen rozsudkem ze dne 6. května 2010 žalobu ve věci samé zamítl, podala T. H. Bouman proto tomuto rozsudku odvolání k arbeidshof te Antwerpen.

20. Arbeidshof te Antwerpen má pochybnosti o slučitelnosti stanoviska SVB s čl. 46a odst. 3 písm. c) nařízení č. 1408/71 a považuje se za příslušný k rozhodnutí této otázky v rámci sporu v původním řízení.

IV – **Předběžná otázka a řízení u Soudního dvora**

21. Za těchto okolností se arbeidshof te Antwerpen rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Je nutné část dávky [na základě AOW] vyplácené nizozemskému rezidentovi, která je založena na době pojištění, během níž může tento nizozemský rezident na základě prosté žádosti přerušit účast na nizozemském systému, a tedy neodvádět příspěvky do tohoto systému, přičemž po určitou dobu tak také učinil, považovat za dávku přiznanou na základě volitelného pokračujícího pojištění ve smyslu čl. 46a odst. 3 písm. c) nařízení č. 1408/71, takže při uplatnění pravidla k zamezení souběhu uvedeného v čl. 52 odst. 1 prvního pododstavce královského nařízení ze dne 21. prosince 1967 o obecné úpravě systému starobních a pozůstalostních důchodů pro zaměstnance nelze tuto část zohlednit?“

22. Předkládací rozhodnutí ze dne 4. března 2013 bylo doručeno kanceláři Soudního dvora dne 11. března 2013. Písemná vyjádření předložily T. H. Bouman, Belgické království a Evropská komise. Jednání se vzhledem k tomu, že nebylo požadováno, nekonalo.

V – **Analýza**

A – *Úvodní poznámky*

23. Projednávaná věc se vyznačuje zvláštností spočívající v tom, že výklad unijního práva požaduje předkládající belgický soud, který má pochybnosti o tom, zda s unijním právem je slučitelné stanovisko vyjádřené v dokumentu vydaném SVB, nizozemským důchodovým úřadem.

24. Dokument SVB totiž potvrzuje povinný charakter celé doby pojištění dosažené T. H. Bouman a odmítá tak hypotézu, že její nizozemský důchod může být zcela nebo zčásti založen na době dobrovolného nebo volitelného pokračujícího pojištění.

25. Připomínám, že podle článku 47 nařízení č. 574/72 vypočte příslušná vnitrostátní instituce částku odpovídající dobám dobrovolného nebo volitelného pokračujícího pojištění pro účely uplatnění pravidel jiného členského státu k zamezení souběhu.

26. Za účelem poskytnutí užitečné odpovědi předkládajícímu soudu za těchto okolností je podle mého názoru třeba zabývat se nejprve tím, zda potvrzení vyhotovené podle článku 47 nařízení č. 574/72 zavazuje instituce jiného členského státu.

27. Problematika uznávání správních dokumentů v oblasti sociálního zabezpečení je vymezena povinností příslušných institucí členských států spolupracovat v dobré víře za účelem provedení ustanovení unijního práva v plném rozsahu a zajištění realizace cílů článků 45 SFEU až 48 SFEU. Tato obecná povinnost vyplývá ze zásady loajální spolupráce zakotvené čl. 4 odst. 3 prvním pododstavcem SEU [4].

28. V judikatuře vyplývající z rozsudku FTS [5], které se v projednávaném případě Komise dovolává na podporu tvrzení, že belgický soud je vázán stanoviskem SVB, Soudní dvůr konstatoval, že potvrzení o použitelných právních předpisech, vydané na základě ustanovení hlavy III nařízení č. 574/72 (potvrzení E 101 [6]), zavazuje instituce sociálního zabezpečení jiných členských států v rozsahu, v němž osvědčuje pojištění vyslaných pracovníků v systému sociálního zabezpečení členského státu, v němž je usazen jejich podnik.

29. Toto řešení vyjímá uvedené potvrzení z přezkumu prováděného soudy hostitelského členského státu a řešení případných sporů ponechává na dohodovacím řízení stanoveným unijními právními předpisy [7], aniž jsou dotčeny procesní prostředky v členském státě instituce, která potvrzení vydala, nebo možnost hostitelského členského státu zahájit proti členskému státu instituce, která potvrzení vydala, řízení o nesplnění povinnosti [8].

30. I když pro toto omezení soudního přezkumu existují důvody týkající se právní jistoty, platné pro správní dokument osvědčující účast dotyčné osoby na systému pojištění členského státu, nelze jej podle mého názoru automaticky rozšiřovat na jiná potvrzení vydávaná v oblasti upravené nařízením č. 1408/71.

31. Toto stanovisko podle mne potvrzuje přístup, který zvolil Soudní dvůr v rozsudku Adanez-Vega ohledně potvrzení dob pojištění získaných v jiném členském státě, uplatňovaného za účelem určení existence nároku na dávky v nezaměstnanosti. Soudní dvůr s odkazem na výše uvedený rozsudek FTS rozhodl, že potvrzení vydané příslušnou španělskou institucí uvádějící doby pojištění nebo zaměstnání získané v postavení zaměstnance nepředstavuje z pohledu příslušné německé instituce, ani z pohledu německých soudů nevyvratitelný důkaz, což předpokládá, že posledně uvedené soudy mají při ověřování obsahu potvrzení naprostou volnost [9].

32. Podle mého názoru tedy lze rozlišovat mezi správními dokumenty osvědčujícími účast dotčené osoby na pojištění a dokumenty, které mají specifikovat události, ke kterým došlo, nebo doby získané podle právních předpisů členského státu původu, pro účely určení nároků vyplývajících z právních předpisů hostitelského členského státu.

33. V tomto druhém případě mohou orgány hostitelského členského státu, kterým přísluší stanovení nároků dotčené osoby, ověřit všechny relevantní skutečnosti, včetně skutečností osvědčených orgánem, který vydal potvrzení.

4 — Viz stanovisko generálního advokáta Jacobse ve věci FTS (rozsudek ze dne 10. února 2000, C-202/97, Recueil, s. I-883, bod 56).

5 — Výše uvedený rozsudek (bod 59), jakož i rozsudky ze dne 30. března 2000, Banks a další (C-178/97, Recueil, s. I-2005, bod 46), a ze dne 26. ledna 2006, Herbosch Kiere (C-2/05, Sb. rozh. s. I-1079, body 30 a 31).

6 — Nyní nahrazeno formulářem A1 vydaným na základě čl. 19 odst. 2 nařízení č. 987/2009.

7 — Dohodovací řízení je nyní upraveno v článku 5 nařízení č. 987/2009, jakož i v rozhodnutí správní komise pro koordinaci systémů sociálního zabezpečení č. A1 ze dne 12. června 2009 o zřízení dialogu a dohodovacího řízení týkajících se platnosti dokumentů, určení použitelných právních předpisů a poskytování dávek podle nařízení č. 883/2004 (Úř. věst. 2010, C 106, s. 1).

8 — Výše uvedené rozsudky FTS (body 57 a 58), jakož i Herbosch Kiere (body 28 a 29).

9 — Rozsudek ze dne 11. listopadu 2004, Adanez-Vega (C-372/02, Sb. rozh. s. I-10761, body 36 a 48). Rovněž viz rozsudek ze dne 8. července 1992, Knoch (C-102/91, Sb. rozh. s. I-4341, body 53 a 54).

34. Právě o tento případ se jedná v projednávané věci, jelikož belgické orgány musí zohlednit doby pojištění získané podle nizozemských právních předpisů za účelem určení rozsahu nároků T. H. Bouman, jak vyplývají z použití belgických pravidel k zamezení souběhu. Za těchto podmínek může belgický soud přezkoumat obsah potvrzení vydaného nizozemským orgánem na základě článku 47 nařízení č. 574/72, mimo jiné s ohledem na jeho slučitelnost s unijním právem.

35. Předkládající soud tedy může účelně předložit Soudnímu dvoru předběžnou otázku, která vyvstane v rámci takového ověřování.

B – *K pojmu „dobrovolné nebo volitelné pokračující pojištění“ ve smyslu čl. 46a odst. 3 písm. c) nařízení č. 1408/71*

36. Podle ustálené judikatury je třeba při výkladu ustanovení unijního práva vzít v úvahu nejen jeho znění, ale i jeho kontext a cíle sledované právní úpravou, jíž je součástí [10]. Historie vzniku ustanovení unijního práva může rovněž poskytnout informace relevantní pro jeho výklad [11].

37. Předně musím upřesnit, že pojem „dobrovolné nebo volitelné pokračující pojištění“ není v nařízení č. 1408/71 právně definován.

38. Pokud jde o znění čl. 46a odst. 3 písm. c) nařízení č. 1408/71, jednotlivé jazykové verze nařízení používají k označení „dobrovolného nebo volitelného pokračujícího pojištění“ mírně odlišné výrazy, které se nicméně shodují v tom, že kladou důraz na dobrovolný charakter pojištění [12].

39. Co dále se týče kontextu vykládaného právního pravidla, připomínám, že nařízení č. 1408/71 tvoří prostřednictvím ustanovení své hlavy II úplný a jednotný systém kolizních norem založený na zásadě jednoty použitelných právních předpisů [13].

40. Tento systém koordinace se v zásadě nevztahuje na dobrovolné nebo volitelné pokračující pojištění, které je podle čl. 15 odst. 1 nařízení č. 1408/71 i nadále vyloučeno z použitelnosti článků 13 až 14d, ledaže pro dotčené odvětví existuje v členském státě pouze dobrovolný systém pojištění [14].

41. Článek 46a odst. 3 písm. c) nařízení č. 1408/71 vyjímá dobrovolné nebo volitelné pokračující pojištění z použitelnosti pravidel k zamezení souběhu v případě, kdy jsou taková pravidla právními předpisy členského státu stanovena.

42. Toto ustanovení představuje logický důsledek vyloučení dobrovolného nebo volitelného pokračujícího pojištění ze systému koordinace založeného na zásadě jednoty použitelných právních předpisů. Umožňuje tak osobě, která se v rámci Evropské unie přemístila a rozhodla se dobrovolně přispívat na starobní, invalidní nebo pozůstalostní důchod v jiném členském státě, zachovat doplňkovou sociální ochranu spojenou s tímto rozhodnutím.

43. Tuto úvahu podporuje historie vzniku dotčeného ustanovení, které bylo vloženo do nařízení č. 1408/71 nařízením č. 1248/92.

10 — Viz zejména rozsudky ze dne 17. listopadu 1983, Merck (292/82, Recueil, s. 3781, bod 12), a ze dne 19. prosince 2013, Koushkaki (C-84/12, bod 34).

11 — Rozsudek ze dne 3. října 2013, Inuit Tapiriit Kanatami a další v. Parlament a Rada (C-583/11 P, bod 50).

12 — Existuje rozdíl mezi jazykovými verzemi, které rozlišují mezi pojmem „dobrovolné“ a pojmem „volitelné (pokračující)“ (mimo jiné verze španělská, anglická, francouzská, litevská nebo polská) a těmi, které používají pro označení „dobrovolného“ pojištění a „dobrovolného pokračujícího“ pojištění či „dobrovolně pokračujícího“ pojištění stejný výraz (mimo jiné verze dánská, německá, nizozemská nebo švédská).

13 — V tomto smyslu viz rozsudky ze dne 5. května 1977, Perenboom (102/76, Recueil, 1977 s. 815) a ze dne 4. října 2012, Format Urządzenia i Montaże Przemysłowe (C-115/11, bod 29).

14 — Pro komentář k obdobnému ustanovení čl. 14 odst. 1 nařízení č. 883/2004 viz Ślebzak, K., *Koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego*, LEX Wolters Kluwer, Varšava, 2012, s. 256, a Steinmeyer, H.-D, *Europäisches Sozialrecht*, M. Fuchs (editor), 6. vydání, Nomos, Baden-Baden, 2013, s. 209.

44. Jak vyplývá z návrhu, který Komise tehdy předložila [15], omezení, které bylo cílem vložení čl. 46a odst. 3 písm. c) nařízení č. 1408/71, mělo odpovědět na tendenci vyplývající z rozsudku Schaap [16], týkajícího se výkladu čl. 46 odst. 2 nařízení č. 574/72 [17]. Posledně uvedené ustanovení, zrušené nařízením č. 1248/92, vyjímalo dávky odpovídající dobám dobrovolného nebo volitelného pokračujícího pojištění pro účely použití vnitrostátních pravidel k zamezení souběhu v rámci čl. 46 odst. 3 nařízení č. 1408/71.

45. Pro připomenutí, M. Schaap, nizozemský státní příslušník, tvrdil, že uvedený čl. 46 odst. 2 nařízení č. 574/72, jehož nadpis obsahoval výslovný odkaz na případ souběhu dob dobrovolného a povinného pojištění, brání nizozemským orgánům v tom, aby od jeho nizozemského důchodu odečetly část jeho německého důchodu získaného na základě dob dobrovolného pojištění, i když v jeho případě se doby pojištění nepřekrývaly.

46. Soudní dvůr uvedl, že nařízení č. 1408/71 „ponechává pracovníkovi nárok na dávky odpovídající všem dobám dobrovolného nebo volitelného pojištění“, a to i pokud nedochází k souběhu dob pojištění, a rozšířil tedy použití uvedeného čl. 46 odst. 2 nařízení č. 574/72 na všechny případy souběhu důchodů spadající pod čl. 46 odst. 3 nařízení č. 1408/71 [18].

47. S ohledem na historii vzniku vykládaného ustanovení, jakož i na cíle sledované jeho zavedením do systému nařízení č. 1408/71, musí být podle mého názoru výraz „dobrovolné nebo volitelné pokračující pojištění“ vykládán dostatečně široce, aby dotčenou osobu nezbavil nároku na jakoukoliv dobu dobrovolného nebo volitelného pokračujícího pojištění získanou podle právních předpisů jiného členského státu.

48. Toto stanovisko podporuje i cíl nařízení č. 1408/71, kterým je usnadnit mobilitu osob v rámci Unie při respektování zvláštních vlastností vnitrostátních právních předpisů v oblasti sociálního zabezpečení, a zamezit znevýhodnění osob, které vykonávají právo na volný pohyb [19].

49. Ustanovení nařízení č. 1408/71 tak musí být vykládána ve světle článku 48 SFEU, což zejména znamená, že migrující pracovníci nesmějí ztratit nároky na dávky sociálního zabezpečení, ani jim nesmí být snížena částka těchto dávek z důvodu, že využili právo na volný pohyb, které jim přiznává Smlouva o FEU [20].

50. Jak tvrdí i Komise ve svém vyjádření v projednávané věci, k tomu, aby dotčené ustanovení harmonicky zapadlo do sledování tohoto cíle, z něhož vychází nařízení č. 1408/71, musí být vykládáno tak, aby vylučovalo možnost, že pracovník nebo jeho rodinný příslušník mající nárok na odvozenou dávku bude prostřednictvím vnitrostátních pravidel zabraňujících souběhu [21] připraven o nárok na doby pojištění získané dobrovolně podle právních předpisů jiného členského státu.

15 — Návrh nařízení Rady (EHS), kterým se mění nařízení č. 1408/71 a nařízení č. 574/72 [COM(89) 370 final, s. 23].

16 — Rozsudek ze dne 5. dubna 1979, Schaap, zvaný „Schaap II“ (176/78, Recueil, s. 1673), s poznámkou D. Wyatta v *European Law Review*, 1981, s. 54 až 55).

17 — Článek 46 nařízení č. 574/72, ve znění nařízení Rady (EHS) č. 1392/74 ze dne 4. června 1974 (Úř. věst. L 152, s. 1), v odstavci 2 stanovil, že „[p]ro účely čl. 46 odst. 3 nařízení [č. 1408/71 v původním znění] se neberou v úvahu částky dávek odpovídající dobám dobrovolného nebo volitelného pokračujícího pojištění“.

18 — Rozsudek Schaap II (body 10 a 11).

19 — Rozsudky ze dne 18. července 2006, Nikula (C-50/05, Sb. rozh. s. I-7029, bod 20), a ze dne 3. března 2011, Tomaszewska (C-440/09, Sb. rozh. s. I-1033, bod 28).

20 — Rozsudky ze dne 9. srpna 1994, Reichling (C-406/93, Recueil, s. I-4061, bod 24), ze dne 9. listopadu 2006, Nemec (C-205/05, Sb. rozh. s. I-10745, body 37 a 38), ze dne 20. května 2008, Bosmann (C-352/06, Sb. rozh. s. I-3827, bod 29), jakož i ze dne 12. června 2012, Hudzinski a Wawrzyniak (C-611/10 a C-612/10, bod 46).

21 — Je třeba upřesnit, že Soudní dvůr měl nedávno příležitost potvrdit, že nařízení č. 1408/71 nebrání použití takového vnitrostátního pravidla zabraňujícího souběhu, o jaké se jedná v projednávaném případě, s výhradou dodržení podmínek stanovených uvedeným nařízením, aniž je dotčeno řešení, jež by mohlo vyplývat z případného použití ustanovení primárního práva (rozsudek ze dne 7. března 2013, van den Booren, C-127/11, body 34 a 38).

51. Konečně, široký výklad výrazu „dobrovolné nebo volitelné pokračující pojištění“ podporuje i stanovisko, které zaujal Soudní dvůr k výkladu čl. 9 odst. 2 nařízení č. 1408/71.

52. V kontextu uvedeného ustanovení, jehož cílem je usnadnit přístup k dobrovolnému nebo volitelnému pokračujícímu pojištění prostřednictvím stanovení povinnosti uznat doby pojištění získané v jiném členském státě, Soudní dvůr vyložil dotčený výraz široce, když rozhodl, že pokrývá „všechny druhy pojištění s prvkem dobrovolnosti“, bez ohledu na to, zda jde o pokračování dříve založeného pojistného vztahu či nikoliv [22].

53. Všechny tyto úvahy podle mého názoru jasně hovoří ve prospěch širokého výkladu pojmu „dobrovolné nebo volitelné pokračující pojištění“.

54. Pokud jde o projednávaný případ, jak vyplývá z předkládacího rozhodnutí, důchod na základě AOW pochází v zásadě ze systému povinného pojištění, kterému T. H. Bouman podléhala automaticky od návratu do Nizozemska v roce 1974.

55. Z uvedeného rozhodnutí rovněž vyplývá, že po určitou dobu účasti na pojištění se na situaci T. H. Bouman vztahoval případ uvedený v článku 22 nizozemského nařízení, umožňující dosáhnout na základě žádosti dotčené osoby osvobození od účasti na pojištění. Theodora Hendrika Bouman požádala o toto osvobození a dosáhla jej pouze pro čtyři roky předcházející dosažení důchodového věku.

56. Za těchto podmínek je v podstatě třeba položit si otázku, zda pojištění, které je povinné, ale počítá s možností osvobození od účasti na něm na žádost dotčené osoby, spadá pod pojem „dobrovolné nebo volitelné pokračující pojištění“ ve smyslu vykládaného ustanovení.

57. Na rozdíl od stanoviska, které vyjádřilo Belgické království ve svém vyjádření, se nedomnívám, že uznání volitelného charakteru obecného systému, v němž je účast automatická, ale může být předmětem žádosti o osvobození, jako je tomu v projednávaném případě, je v rozporu se samotnou zásadou volitelného pojištění.

58. Volitelný charakter účasti na systému pojištění může podle mého názoru vyplývat jak ze skutečnosti, že dotčená osoba musí o účast na systému pojištění nebo pokračování pojištění požádat, tak ze skutečnosti, že má právo dosáhnout osvobození od účasti na pojištění. Obě situace v podstatě implikují volbu pojištěnce a dokládají skutečnost, že pojištění, pokračuje-li, nepostrádá prvek dobrovolnosti.

59. V tomto ohledu bych rád zdůraznil, že z předkládacího rozhodnutí plyne, že příspěvky, které odváděla T. H. Bouman po dobu, kdy mohla požadovat osvobození, ovlivnily výši jejího důchodu na základě AOW, a poskytují jí tedy doplňkovou sociální ochranu.

60. Jsem tedy toho názoru, že pod pojem „dávky přiznané na základě dobrovolného pojištění nebo volitelného pokračujícího pojištění“ ve smyslu čl. 46a odst. 3 písm. c) nařízení č. 1408/71 spadá část dávek založených na období, během něhož měla dotčená osoba právo požádat o osvobození od účasti na pojištění, avšak neučinila tak, pokud pokračování v účasti na pojištění během předmětného období má vliv na rozsah jejích budoucích dávek.

22 — Rozsudky ze dne 16. března 1977, Liégeois (93/76, Recueil, s. 543, body 14 a 17), jakož i ze dne 18. května 1989, Hartmann Troiani, (368/87, Recueil, s. 1333, bod 12). Soudní dvůr vyložil pojem „volitelné pokračující pojištění“ způsobem poněkud se vzdalujícím obvyklému významu výrazu, když rozhodl, že tento pojem zahrnuje postavení doby studia na roveň době zaměstnání, bez ohledu na existenci dříve založeného pojistného vztahu, a pokrývá i získání důchodových nároků se zpětnou účinností. Pro analytický komentář viz Mavridis, P., *La sécurité sociale à l'épreuve de l'intégration européenne*, Sakkoulas-Bruylant, Atény-Brusel, 2003, s. 515–518.

61. V této souvislosti mě nepřesvědčil omezenější přístup navrhovaný Belgickým královstvím, podle něhož výraz „volitelné pokračující pojištění“ označuje výlučně mechanismy umožňující pojištěnci pokrýt doby, kdy se neúčastnil pojištění, za účelem vyplnění mezer v získání nároku na důchod.

62. Podle mého názoru nevyplývá ze znění, ani ze struktury ustanovení čl. 46a odst. 3 písm. c) nařízení č. 1408/71, že vyplňování mezer je inherentní vlastností „dobrovolného nebo volitelného pokračujícího pojištění“ ve smyslu tohoto ustanovení.

63. S ohledem na cíl, z něhož vychází dotčené ustanovení, spočívající v tom, že dotčená osoba nemá být zbavena nároku na jakoukoliv dobu dobrovolného nebo volitelného pokračujícího pojištění získanou podle právních předpisů jiného členského státu [23], je podle mého názoru vhodné vyložit tento výraz šířeji, s odhlédnutím od různých cílů, které mohou sledovat dotčené vnitrostátní právní předpisy.

64. Může tedy zahrnovat rovněž možnost dotčené osoby vzdát se po určitá období účasti na pojištění či nikoliv, v rozsahu, v němž má tato dobrovolná volba vliv na rozsah jejích budoucích dávek sociálního zabezpečení.

65. O takovou situaci se jedná v projednávaném případě vzhledem k tomu, že T. H. Bouman měla možnost volby mezi pokračováním v pojištění na základě AOW a osvobozením, což mělo, jak vyplývá z předkládacího rozhodnutí, vliv na doby jejího pojištění a i na výši jejího starobního důchodu.

66. Ve světle všech těchto úvah mám za to, že čl. 46a odst. 3 písm. c) nařízení č. 1408/71 pokrývá část dávky založenou na době pojištění, během níž měla dotčená osoba právo dosáhnout osvobození od účasti na systému povinného pojištění, v případě, že účast na pojištění během dotčeného období ovlivňuje rozsah dávky sociálního zabezpečení.

VI – **Závěry**

67. S ohledem na předchozí úvahy navrhuji Soudnímu dvoru, aby na předběžnou otázku položenou arbeidshof te Antwerpen odpověděl následovně:

Článek 46a odst. 3 písm. c) nařízení Rady (EHS) č. 1408/71 ze dne 14. června 1971 o uplatňování systémů sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby, osoby samostatně výdělečně činné a jejich rodinné příslušníky pohybující se v rámci Společenství, jak bylo pozměněno a aktualizováno nařízením Rady (ES) č. 118/97 ze dne 2. prosince 1996, musí být vykládán v tom smyslu, že pokrývá část dávky založenou na době pojištění, během níž měla dotčená osoba právo dosáhnout osvobození od účasti na systému povinného pojištění, v případě, že účast na pojištění během dotčeného období ovlivňuje rozsah dávky sociálního zabezpečení.

23 — Viz bod 47 tohoto stanoviska.